

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра економіки

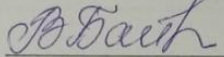
«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету інформаційних
технологій

Олена ГЛАЗУНОВА
« _____ 2023 р.

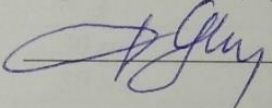
«СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри економіки
Протокол № 15 від «29» травня 2023 р.
Завідувач кафедри

 Вікторія БАЙДАЛА

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Цифрова економіка»

 Дмитро ЖЕРЛІЦІН

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ЕКОНОМІКА ПРАЦІ Й СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ»

Спеціальність: 051 «Економіка».

Освітня програма: «Цифрова економіка».

Факультет (ННІ): факультет інформаційних технологій.

Розробник:

доцент кафедри економіки НУБіП України, д.е.н., доцент Ланченко Є.О.

1. Опис навчальної дисципліни

ЕКОНОМІКА ПРАЦІ Й СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	<i>Бакалавр</i>	
Спеціальність	<i>051 «Економіка»</i>	
Освітня програма	<i>«Цифрова економіка»</i>	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	<i>Обов'язкова</i>	
Загальна кількість годин	<i>150</i>	
Кількість кредитів ECTS	<i>5</i>	
Кількість змістових модулів	<i>2</i>	
Курсовий проект (робота) (за наявності)		
Форма контролю	<i>Екзамен</i>	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	<i>2</i>	
Семестр	<i>3</i>	
Лекційні заняття	<i>30 год</i>	
Практичні, семінарські заняття	<i>30 год</i>	
Лабораторні заняття		
Самостійна робота	<i>90 год</i>	
Індивідуальні завдання		
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	<i>4 год</i>	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета: оволодіння науковими положеннями регулювання соціально-трудова відносин, принципами й методами нормування та організації праці, формування мотиваційного механізму в підприємствах і ефективного використання трудових ресурсів в економіці.

Завдання:

- формування знань про закономірності формування й використання трудових ресурсів в економіці, її аграрному секторі;
- набуття навиків проведення соціального діалогу, користування прийомами соціального партнерства при укладанні колективних договорів і угод;
- оволодіння прийомами й методами нормування праці в підприємствах;
- набуття навиків з організації трудових процесів у підприємствах;
- навчитися правильно застосовувати форми й системи оплати праці персоналу підприємств;
- набуття навиків обґрунтування концептуальних напрямів розвитку ринку праці в Україні;
- ознайомлення з напрямками соціальної політики й міжнародним досвідом регулювання соціально-трудова відносин.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: специфіку праці, суть соціально-трудова відносин, методичні положення нормування праці, загальні принципи організації праці, види й форми поділу та кооперації праці, раціональні режими праці й відпочинку, організаційно-економічні основи оплати праці, форми й системи оплати праці та умови їх застосування, форми зайнятості й безробіття, світовий досвід регулювання соціально-трудова відносин.

вміти: проаналізувати стан формування й використання трудових ресурсів в економіці, застосувати на практиці прийоми й методи соціального діалогу в ході колективно-договірного регулювання соціально-трудова відносин, науково обґрунтовано підходити до процесу нормування й організації праці, обирати форму й систему оплати праці, розрахувати розцінки оплати праці та нарахувати заробітну плату працівникам, обґрунтувати напрями підвищення продуктивності праці й удосконалення мотивації праці, встановити й проаналізувати кон'юнктуру ринку праці та визначити напрями розвитку соціально-трудова сфери.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК):

Здатність визначати та розв'язувати складні економічні задачі та практичні проблеми, приймати відповідні управлінські рішення в економічній сфері та сфері цифрової економіки, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, що передбачає застосування теорій та методів економічної науки, сучасних

інформаційних технологій, методів економіко-математичного моделювання в умовах діджиталізації соціальних відносин.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Фахові компетентності спеціальності (СК):

СК2. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.

СК8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудова відносин.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).

ПРН9. Усвідомлювати основні особливості сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави.

ПРН10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності.

ПРН11. Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин.

ПРН13. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН14. Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.

ПРН18. Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують професійну діяльність.

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Праця як головний фактор виробництва

Соціально-економічна суть праці. Класифікація видів праці. Суть соціально-трудова відносин. Особливості сільськогосподарської праці. Структура й завдання, предмет і методи навчальної дисципліни.

Тема 2. Трудові ресурси й трудовий потенціал суспільства

Характеристика населення. Трудові ресурси: суть, формування й структура. Роль і місце трудових ресурсів у розвитку аграрного сектору економіки. Трудовий потенціал суспільства. Показники використання трудових ресурсів і відтворення населення. Продуктивність праці: суть і показники.

Тема 3. Система соціально-трудова відносин

Основні складові системи соціально-трудова відносин. Сторони та суб'єкти соціально-трудова відносин. Види, типи й рівні соціально-трудова відносин. Якість трудового життя як критерій стану соціально-трудова відносин. Моделі соціально-трудова відносин у міжнародній практиці.

Тема 4. Організація і методичні засади нормування праці

Суть і завдання нормування праці. Види норм праці. Організація розробки нормативних матеріалів по праці в сільському господарстві. Методи нормування праці. Способи вивчення трудових процесів і затрат робочого часу. Класифікація та баланс затрат робочого часу.

Тема 5. Нормування праці в підприємствах

Характеристика нормоутворюючих факторів, зокрема в сільськогосподарських підприємствах. Методика нормування праці на механізованих польових роботах. Методика розрахунку норм обслуговування у тваринництві. Розрахунок чисельності працівників для тваринницьких комплексів.

Тема 6. Нормування праці на ручних і транспортних роботах

Нормоутворюючі фактори та особливості нормування праці на ручних роботах у підприємствах. Нормоутворюючі фактори та особливості нормування праці на транспортних роботах у підприємствах. Економічна ефективність застосування й виконання норм праці.

Тема 7. Нормування чисельності працівників профільних служб підприємств

Основні поняття й підходи до формування чисельності керівників, професіоналів і фахівців. Методики встановлення норм чисельності працівників агрономічної, агро меліоративної, зоотехнічної, ветеринарної, інженерної, економічної, бухгалтерської, юридичної і кадрової служб підприємства.

Тема 8. Основи організації праці

Поняття й основні принципи організації праці. Суть поділу праці, його види та форми. Межі поділу праці та їх значення. Кооперація праці та її форми. Форми організації трудових колективів. Умови праці й фактори їх формування. Режими праці та відпочинку. Поняття й види робочих місць, їх організація. Обслуговування робочих місць, його види та форми. Атестація робочих місць.

Тема 9. Загальні положення оплати праці

Доходи населення та джерела їх формування. Елементи й принципи організації оплати праці. Функції та структура зарплати. Державне регулювання оплати праці. Індексація зарплати та компенсація за порушення терміну її виплати.

Тема 10. Тарифна система й форми оплати праці

Зміст генеральної, регіональних і галузевих угод регулювання соціально-трудових відносин. Основні положення галузевої угоди в сільському господарстві та ін. Тарифна система оплати праці та її складові елементи. Форми й системи оплати праці.

Тема 11. Оплата праці в бюджетній сфері

Єдина тарифна сітка розрядів і коефіцієнтів із оплати праці у бюджетній сфері. Визначення розмірів оплати праці у бюджетних установах. Оплата праці в освітніх, наукових і медичних закладах бюджетної сфери. Регулювання оплати праці керівників державних і комунальних підприємств.

Тема 12. Оплата праці в підприємствах

Особливості застосування систем оплати праці в підприємствах. Поточне авансування та стимулювання продуктивної праці протягом року. Доплати, надбавки та премії за кінцеві результати роботи. Розрахунок розцінок оплати праці. Особливості оплати праці в обслуговуючих підрозділах. Преміювання працівників і стимулювання за підвищення кваліфікації, стаж роботи. Особливості оплати праці керівників і спеціалістів сільськогосподарських підприємств.

Тема 13. Зайнятість і соціальний захист населення

Сучасна концепція зайнятості населення. Класифікація видів зайнятості населення. Показники статистичної оцінки економічної активності населення. Безробіття та його види. Суть соціального захисту населення. Державні соціальні стандарти й гарантії. Компенсації та гарантії держави при втраті роботи.

Тема 14. Формування й розвиток ринку праці

Зміст і структура ринку праці в соціально-економічній системі. Класифікація і сегментація ринку праці. Функції ринку праці. Суть і значення інфраструктури ринку праці. Тенденції світового ринку праці.

Тема 15. Світовий досвід регулювання соціально-трудових відносин

Історія становлення й розвитку Міжнародної організації праці. Організаційна структура й порядок роботи Міжнародної організації праці. Цілі й напрями діяльності Міжнародної організації праці. Конвенції Міжнародної організації праці. Сучасні світові тенденції розвитку соціально-трудових відносин. Міжнародна трудова міграція: причини й напрями.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Соціально-трудова відносина й нормування праці														
Тема 1. Праця як головний фактор виробництва	1	7	2				5							
Тема 2. Трудові ресурси й трудовий потенціал суспільства	1-2	11	2	4			5							
Тема 3. Система соціально-трудова відносин	3	14	2	2			10							
Тема 4. Організація і методичні засади нормування праці	4	9	2	2			5							
Тема 5. Нормування праці в підприємствах	5	16	2	4			10							
Тема 6. Нормування праці на ручних і транспортних роботах	6	9	2	2			5							
Тема 7. Нормування чисельності працівників профільних служб підприємств	7-8	9	2	2			5							
Разом за змістовим модулем 1		75	14	16			45							

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 2. Оплата праці й розвиток ринку праці														
Тема 8. Основи організації праці	9	9	2	2			5							
Тема 9. Загальні положення оплати праці	10	9	2	2			5							
Тема 10. Тарифна система й форми оплати праці	11	9	2	2			5							
Тема 11. Оплата праці в бюджетній сфері	12	11	2	2			7							
Тема 12. Оплата праці в підприємствах	13	12	2	2			8							
Тема 13. Зайнятість і соціальний захист населення	14	9	2	2			5							
Тема 14. Формування й розвиток ринку праці	15	9	2	2			5							
Тема 15. Світовий досвід регулювання соціально-трудоу відносин	15	7	2				5							
Разом за змістовим модулем 2		75	16	14			45							
Усього годин		150	30	30			90							

4. Теми семінарських занять

Семінарські заняття навчальним планом не передбачено.

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Трудові ресурси й трудовий потенціал суспільства	4
2	Система соціально-трудова відносин	2
3	Організація і методичні засади нормування праці	2
4	Нормування праці в підприємствах	4
5	Нормування праці на ручних і транспортних роботах	2
6	Нормування чисельності працівників профільних служб підприємств	2
7	Основи організації праці	2
8	Загальні положення оплати праці	2
9	Тарифна система й форми оплати праці	2
10	Оплата праці в бюджетній сфері	2
11	Оплата праці в підприємствах	2
12	Зайнятість і соціальний захист населення	2
13	Формування й розвиток ринку праці	2
Разом		30

6. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття навчальним планом не передбачено.

7. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Праця як головний фактор виробництва	5
2	Трудові ресурси й трудовий потенціал суспільства	5
3	Система соціально-трудова відносин	10
4	Організація і методичні засади нормування праці	5
5	Нормування праці в підприємствах	10
6	Нормування праці на ручних і транспортних роботах	5

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
7	Нормування чисельності працівників профільних служб підприємств	5
8	Основи організації праці	5
9	Загальні положення оплати праці	5
10	Тарифна система й форми оплати праці	5
11	Оплата праці в бюджетній сфері	7
12	Оплата праці в підприємствах	8
13	Зайнятість і соціальний захист населення	5
14	Формування й розвиток ринку праці	5
15	Світовий досвід регулювання соціально-трудова відносин	5
Разом		90

8. Зразки контрольних питань, тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Контрольні питання

1. Соціально-економічна роль праці.
2. Суть сучасного розвитку соціально-трудова відносин.
3. Особливості сільськогосподарської праці.
4. Трудові ресурси: суть, формування й структура.
5. Економічно активне та економічно неактивне населення.
6. Роль і місце трудових ресурсів у розвитку аграрного сектора економіки.
7. Характеристики відтворення населення.
8. Трудовий потенціал суспільства.
9. Продуктивність праці: суть, показники, напрями підвищення.
10. Основні складові системи соціально-трудова відносин.
11. Сторони та суб'єкти соціально-трудова відносин.
12. Типи й рівні соціально-трудова відносин.
13. Якість трудового життя як критерій стану соціально-трудова відносин.
14. Моделі соціально-трудова відносин у міжнародній практиці.
15. Суть і завдання нормування праці.
16. Класифікація норм праці.
17. Організація розробки нормативних матеріалів по праці в АПК.
18. Методи нормування праці.
19. Способи вивчення трудових процесів і затрат робочого часу.
20. Класифікація та баланс затрат робочого часу.

21. Особливості нормування праці на механізованих роботах у сільськогосподарських підприємствах.
22. Особливості нормування праці у тваринництві сільськогосподарських підприємств.
23. Особливості нормування праці на ручних і транспортних роботах.
24. Особливості нормування праці профільних служб підприємств.
25. Поняття й основні принципи організації трудових процесів.
26. Поділ праці, його класифікація та межі поділу праці.
27. Кооперація праці та її форми.
28. Форми організації трудових колективів та їх класифікація.
29. Умови праці й фактори їх формування.
30. Режим праці й відпочинку, періоди працездатності людини.
31. Поняття й види робочих місць, їх організація та обслуговування.
32. Доходи населення та джерела їх формування.
33. Елементи й принципи організації оплати праці.
34. Функції та структура заробітної плати.
35. Державне регулювання оплати праці.
36. Тарифна система оплати праці, її складові та призначення.
37. Форми й системи оплати праці та їх застосування.
38. Особливості оплати праці в бюджетній сфері.
39. Особливості оплати праці в рослинництві сільськогосподарських підприємств.
40. Особливості оплати праці у тваринництві сільськогосподарських підприємств.
41. Зайнятість населення та її класифікація.
42. Безробіття як соціально-економічне явище, його класифікація.
43. Соціальний захист і соціальні гарантії у сфері праці.
44. Ринок праці в соціально-економічній системі.
45. Сегментація ринку праці та його функції.
46. Передумови становлення й розвитку Міжнародної організації праці.
47. Організаційна структура й порядок роботи Міжнародної організації праці.
48. Цілі й напрями діяльності Міжнародної організації праці.

Комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. На які види класифікують працю?

- 1) Управлінська, виконавча
- 2) Професійна, тимчасова, вільна
- 3) Розумова, фізична, проста, кваліфікована
- 4) Абстрактна, конкретна, продуктивна, непродуктивна

2. Розставте правильно відповідність

1. Види руху населення	A. Розширений, простий і звужений
2. Типи відтворення населення	B. Екстенсивний і інтенсивний
3. Режими відтворення населення	C. Природний, економічний і соціальний

3. Які ви знаєте основні показники ефективності праці?

- 1) Рентабельність праці
- 2) Продуктивність праці
- 3) Трудомісткість
- 4) Норма праці

4. Яка відмінність між сторонами й суб'єктами соціально-трудова відносин?

- 1) Суб'єкти мають лише первинні, а сторони можуть мати як первинні, так і делеговані права в регулюванні соціально-трудова відносин
- 2) Сторони мають лише делеговані, а суб'єкти – первинні права в регулюванні соціально-трудова відносин
- 3) Сторони мають лише первинні, а суб'єкти можуть мати як первинні, так і делеговані права в регулюванні соціально-трудова відносин
- 4) Різниця немає

5. Які методи нормування праці ви знаєте?

- 1) Сумарний
- 2) Хронометраж
- 3) Моментні спостереження
- 4) Аналітичний

6. Що означає кооперація праці?

- 1) Це розмежування трудової діяльності людей у процесі їх спільної праці, наслідок спеціалізації виробництва
- 2) Об'єднання трудової діяльності людей, що беруть участь у виконанні одного й того ж або різних, але пов'язаних між собою виробничих процесів
- 3) Це об'єднання економічно активного населення в межах галузей економіки (промисловості, сільському господарстві тощо)
- 4) Це спеціалізація населення працездатного віку усередині кожного підприємства, його виробничих ділянок, ферм, цехів

7. Які режими праці та відпочинку ви знаєте?

- 1) Внутрішньогосподарський, загальногосподарський, кварталний
- 2) Внутрішньозмінний, тижневий
- 3) Добовий, місячний, річний
- 4) Внутрішньоденний, середньодобовий

8. Тарифна система оплати праці використовується...

- 1) для контролю за нарахуванням заробітку робітникам
- 2) для оцінки складних (кваліфікованих) робіт
- 3) для формування фонду оплати праці колективу
- 4) для забезпечення співвідношення оплати праці різних категорій працівників

9. Чим відрізняються системи оплати праці між собою?

- 1) Способом поєднання основної й додаткової оплати праці
- 2) Використанням видів оплати праці
- 3) Об'єктом нарахування заробітку
- 4) Джерелом формування фонду оплати праці

10. Який вид безробіття викликається економічною кризою, коливаннями темпів розвитку економіки?

- 1) Фрикційне
- 2) Структурне
- 3) Інституційне
- 4) Циклічне

11. Розставте правильні визначення термінів?

1. Номінальна заробітна плата	А. Сума грошей, які отримує працівник за виконану роботу чи відпрацьований час, кількість і якість витраченої праці та кінцеві результати діяльності підприємства
2. Реальна заробітна плата	В. Ринкова вартість сукупності життєвих засобів, необхідних для відтворення робочої сили в грошовому виразі, що залежить від стану ринку праці й потреб людини
3. Ціна робочої сили	С. Сума споживчих благ, які можна придбати на отриману заробітну плату, що залежить від рівня цін на життєві блага

12. Якими напрямками діяльності займається Міжнародна організація праці?

- 1) Нормотворча діяльність, міжнародна технічна співпраця
- 2) Посередницька, миротворча діяльність
- 3) Дослідницька, видавнича діяльність
- 4) Стабілізуюча, посередницька та регулююча діяльність

Приклад екзаменаційного білету

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС «Бакалавр», спеціальність 051 «Економіка»	Кафедра економіки, 2023-2024 навч. рік	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни «Економіка праці й соціально-трудові відносини»	Затверджую Зав. кафедри (підпис) Байдала В. В.
Екзаменаційні запитання <i>(максимальна оцінка 10 балів за відповідь на кожне запитання)</i>			
1. Соціально-економічна роль праці.			
2. Форми й системи оплати праці та їх застосування.			
Тестові завдання різних типів <i>(максимальна оцінка 10 балів за відповіді на тестові завдання)</i>			

1. Яке визначення поняття «соціально-трудові відносини» є найбільш вірним?

1	Це об'єктивно існуюча взаємодія людей, машин і механізмів у процесі виробництва, відображають наміри та дії учасників цих відносин і обумовлені усвідомленою ними взаємною залежністю
2	Це суспільні відносини між людьми в процесі поділу й кооперації виробництва в тій чи іншій галузі економіки, їх взаємний зв'язок в процесі виконання поставлених завдань урядом країни соціального характеру
3	Це відносини між підлеглими й керівництвом у процесі виробництва продукції, її спілкування працівників, їх взаємний зв'язок у повсякденному житті в інтересах трудового колективу
4	Це відносини між людьми в процесі виробництва, обміну, розподілу й споживання товарів, взаємне спілкування працівників на рівні підприємств, галузі, регіону, держави, їх взаємний зв'язок у трудовій діяльності

2. Які ви знаєте види руху населення?

1	Природний
2	Соціальний
3	Простий
4	Економічний

3. Хто може виступати як сторона соціально-трудових відносин?

1	Профспілка підприємства й/або Федерація профспілок
2	Найманий працівник
3	Держава й роботодавець
4	Союз роботодавців і уряд країни

4. Які види поділу праці ви знаєте?

1	Загальний
2	Поодинокий
3	Технологічний
4	Окремий

5. Які форми первинних трудових колективів ви знаєте?

1	Ланка, бригада
2	Дільниця, відділок
3	Механізований загін
4	Всі перелічені

6. Які основні форми безробіття ви знаєте?

1	Структурне й фрикційне безробіття
2	Невідкладне й сезонне безробіття
3	Постійне й хронічне безробіття
4	Структурне й циклічне

7. Якими напрямками діяльності займається Міжнародна організація праці?

1	Нормотворча діяльність, міжнародна технічна співпраця
2	Посередницька, миротворча діяльність
3	Дослідницька, видавнича діяльність
4	Стабілізуюча, посередницька та регулююча діяльність

8. Розставте правильні визначення термінів.

1. «Трудові ресурси»	А. Частина населення, що добровільно працює або хоче працювати та забезпечує попит на робочу силу для виробництва товарів у певній галузі економіки
2. «Робоча сила»	В. Працездатна частина населення, яка володіє фізичними й інтелектуальними здібностями й здатна виробляти матеріальні та нематеріальні блага, надавати послуги та виконувати роботу
3. «Економічно активне населення»	С. Здатність людини до праці, тобто сукупність її фізичних та інтелектуальних даних, що можуть бути застосовані у виробництві

9. Упишіть правильну відповідь - назву моделі соціально-трудова відносин у міжнародній практиці, яка характеризується централізованим регулюванням соціально-трудова відносин у державному секторі та значній свободі цього процесу в приватному й концесійному секторах. Завдяки такому підходу, враховуючи велику чисельність трудових ресурсів, підтримується низький рівень безробіття. Зокрема, одним із напрямів його регулювання є практика створення додаткових робочих місць для надлишкової робочої сили на тому самому підприємстві, що, звичайно, стримує масштабні вивільнення при тих чи інших змінах.

Упишіть у бланк відповідей правильну відповідь на це питання

10. Які бувають види норм праці?

1	Норма виробітку, норма обслуговування
2	Норма чисельності, норма керованості
3	Норма часу, нормоване завдання, комплексні норми праці
4	Норма використання, норма кількості, нормована робота

Задача (до співбесіди або замість одного з двох відкритих питань на іспиті)

Визначити основну й додаткову заробітну плату, питому вагу останньої в структурі заробітної плати головного інженера підприємства та зробити висновки. Посадовий оклад техніка всіх спеціальностей з 1 січня 2023 р. у підприємстві становить 3703 грн (тарифний посадовий коефіцієнт – 1), а в головного інженера тарифний коефіцієнт у схемі посадових окладів і штатному розписі підприємства встановлено на рівні – 2,20. Він має стаж роботи 12 років (надбавка за стаж більше 10 років – 13 %). Передбачається виплата доплати на постійній основі в розмірі 40 % посадового окладу за інтенсивність праці та особливий характер роботи.

9. Методи навчання

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача та здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання.

Залежно від джерела знань: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (рішення задач, ділові ігри).

За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-наочний проблемний виклад; частково-пошуковий та дослідницький методи.

За місцем у навчальній діяльності:

- методи організації і здійснення навчальної діяльності, що поєднують словесні, наочні й практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача та методи самостійної роботи здобувачів вищої освіти;

- методи контролю й самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального й фронтального, тематичного та систематичного контролю.

У процесі викладання навчальної дисципліни для активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти передбачено застосування таких навчальних технологій:

- *робота в малих групах* дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного здобувача вищої освіти в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування;

- *семінари-дискусії* передбачають обмін думками й поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди й переконання, вміння формулювати думки та висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів;

- *мозкові атаки* – метод розв’язання невідкладних завдань, сутність якого полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за обмежений проміжок часу, обговорити й здійснити їх селекцію;

- *кейс-метод* – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності фахівців і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу;

- *презентації* – виступи перед аудиторією, що використовуються для подання певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації.

10. Форми контролю

Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 26.04.2023 р. протокол № 10) видами контролю знань здобувачів вищої освіти є поточний контроль, проміжна та підсумкова атестації.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Проміжна атестація проводиться після вивчення програмного матеріалу й має визначити рівень знань здобувачів вищої освіти з програмного матеріалу, отриманих під час усіх видів занять і самостійної роботи.

Форми та методи проведення проміжної атестації, засвоєння програмного матеріалу розробляються лектором дисципліни та затверджується відповідною кафедрою у вигляді тестування, письмової контрольної роботи, колоквиуму тощо, що можна оцінити чисельно.

Засвоєння здобувачем вищої освіти програмного матеріалу вважається успішним, якщо рейтингова оцінка його становить не менше, ніж 60 балів за 100-бальною шкалою.

Семестрова атестація проводиться у формах семестрового екзамену або семестрового заліку з конкретної навчальної дисципліни.

Семестровий екзамен – це форма підсумкової атестації засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни за семестр.

Семестровий залік – це форма підсумкового контролю, що полягає в оцінці засвоєння здобувачем вищої освіти теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних, семінарських або лабораторних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр.

Диференційований залік – це форма атестації, що дозволяє оцінити виконання та засвоєння здобувачем вищої освіти програми виробничої практики, підготовки та захисту курсової роботи (проекту) .

Здобувачі вищої освіти зобов'язані складати екзамени й заліки відповідно до вимог робочого навчального плану в терміни, передбачені графіком освітнього процесу. Зміст екзаменів і заліків визначається робочими навчальними програмами дисциплін.

Зміст екзаменів і заліків визначається робочими навчальними програмами дисциплін.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамен та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 26.04.2023 р., протокол № 10):

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ат}}$.

12. Навчально-методичне забезпечення

1. Електронний навчальний курс «Економіка праці і соціально-трудова відносина», розроблений на базі платформи Moodle, розміщений на навчальному порталі НУБіП України. Вебсторінка. URL:

[http://elearn.nubip.edu.ua/user/index.php?id=2255;](http://elearn.nubip.edu.ua/user/index.php?id=2255)

[http://elearn.nubip.edu.ua/user/index.php?id=990.](http://elearn.nubip.edu.ua/user/index.php?id=990)

2. Ткачук В.А., Ланченко Є.О. Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Економіка праці і соціально-трудова відносина» для студентів економічних спеціальностей. Київ: ЦП «Компринт», 2018. 20 с.

3. Ланченко Є.О. Конспект лекцій із дисципліни «Економіка праці й соціально-трудова відносина» для студентів ОС «Бакалавр» за спеціальностями: 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Київ: ЦП «Компринт», 2022. 82 с.

4. Ланченко Є.О. Робочий зошит із дисципліни «Економіка праці й соціально-трудова відносина» для студентів ОС «Бакалавр» за спеціальностями: 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Київ: ЦП «Компринт», 2022. 67 с.

5. Економіка праці й соціально-трудова відносина: навчальний посібник / Ткачук В.А., Ланченко Є.О., Балан О.Д., Гаврилюк І.П. К.: НУБіП України, 2022. 616 с.

6. Економіка праці і соціально-трудова відносина: підручник / Шкільов О.В., Балан О.Д., Ткачук В.А., Ланченко Є.О., Гаврилюк І.П., Ярославський В.А., Барабан С.С.; за ред. О. В. Шкільова. Київ: ЦП «Компринт», 2015. 750 с.

7. Ланченко Є.О., Тимошенко М.М. Економіка праці і соціально-трудова відносина: навч. посіб. Житомир: Полісся, 2010. 280 с.

8. Ткачук В.А., Ланченко Є.О., Костюк Т.О. Практикум з економіки праці і соціально-трудоових відносин: навч. посібник. Київ: НУБіП, 2018. 555 с.

13. Рекомендовані джерела інформації

1. Ланченко Є.О. Розвиток соціально-трудоових відносин в аграрній сфері: монографія. Київ: ЦП «Компринт», 2022. 266 с.
2. Ланченко Є.О. Формування системи соціально-трудоових відносин у аграрному секторі економіки: монографія. Київ: ЦП «Компринт», 2019. 556 с.
3. Енциклопедичний словник: соціально-трудова сфера: 100 термінів і понять / під заг. ред. Мельника С.В. Луганськ, 2005. 168 с.
4. Василенко П.М., Васильченко В.С., Галицький В.М. Словник-довідник соціального працівника: навч. посібник. К.: ІПК ДСЗУ, 2007. 322 с.
5. Економіка праці й соціально-трудоові відносини: навч. посібник. / Мікловда В.П., Кубіній Н.Ю., Ножова Г.М. і ін. Ужгород: УНУ, 2012. 282 с.
6. Гриньова В.М., Шульга Г.Ю. Економіка праці та соціально-трудоові відносини: навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 310 с.
7. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудоові відносини: підручник. 4-те вид., оновлене. Київ: Знання, 2009. 392 с.
8. Червінська Л.П. Економіка праці: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 216 с.
9. Оплата праці в сільськогосподарському виробництві / Аврамчук О.А., Балан О.Д., Вітвіцький В.В., Лузан Ю.Я., Павленко В.В., Шкільов О.В. Київ: Центр «Агропромпраця», 2000. 464 с.
10. Чернявська О.В. Ринок праці: навч. посібн. 2 вид., перероб. та доп. К.: ЦУЛ, 2013. 522 с.
11. Законодавство України. Вебсторінка. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>.
12. Державна служба статистики України. Вебсторінка. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
13. Міністерство соціальної політики України. Вебсторінка. URL: <http://www.msp.gov.ua>.
14. Міністерство економіки України. Вебсторінка. URL: <http://www.me.gov.ua>.
15. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Вебсторінка. URL: <http://www.agro.me.gov.ua>.
16. Федерація професійних спілок України. Вебсторінка. URL: www.fpsu.org.ua. <http://www.fpsu.org.ua>.
17. Профспілка працівників АПК України. Вебсторінка. URL: <http://profapk.org.ua>.
18. Федерація роботодавців України. Вебсторінка. URL: <https://fru.ua>.
19. Федерація роботодавців АПК та продовольства України. Вебсторінка. URL: <http://fr-agro.org.ua>.
20. Український НДІ «Укragропромпродуктивність». Вебсторінка. URL: <http://uapp.kiev.ua>.